

Er vitenskapen verdifri?

Etter å ha arbeidet med dette kapitlet skal du kunne:

- redegjøre for Robert Mertons KUDOS-normer og hva de innebærer;
- diskutere forskjellige måter *verdier* kan påvirke vitenskapelig arbeid;
- kjenne til og diskutere i hvilken grad kunnskap er situert, og hva som kjennetegner *standpunktepistemologiske* tilnærminger.

Så langt har vi fokusert på hva som må til for at vitenskapelige undersøkelser gir oss informasjon om verden, altså epistemologiske spørsmål og metoder. Men kunnskapen vi produserer, er resultater av menneskelige aktiviteter, avgjørelser og valg. Vi mottar ikke passivt informasjon fra verden, men må aktivt undersøke.

Fokuserer vi på vitenskap som aktivitet, som *kunnskapsproduserende arbeid*, er spørsmålet «er vitenskapen verdifri?» enkelt å svare på. Vitenskapelig aktivitet utføres av

mennesker, og mennesker styres av mål og verdier. Selv om målet er *en korrekt beskrivelse av verden*, er det et mål vi har fordi vi ser på en slik beskrivelse som noe verdifullt. *Selvfølgelig* er ikke vitenskapen, som aktivitet, verdifri. Et mer interessant spørsmål er «på *hvilke måter* påvirker verdier vitenskapelig arbeid?».

Et annet viktig spørsmål er «hvordan unngår vi at verdier påvirker *på en uheldig måte*?». At forskningsresultater påvirkes av politiske eller kommersielle agendaer, anses gjerne som problematisk. På 1940-tallet ble evolusjonsteori og genetikk bannlyst i Sovjetunionen fordi man anså ideene som uforenlige med politisk ideologi. I 2017 ble juristen Scott Pruitt utpekt som leder for Environmental Protection Agency (EPA) i USA. Pruitt, som mener at CO₂ ikke påvirker klimaet, fjernet umiddelbart forskere fra deres posisjoner og erstattet dem med representanter for industrien (Davenport, 2017), og stoppet overleveringen av den nasjonale klimarapporten. Generelt opplever forskere på temaer innen miljø og klimaendringer økende press fra industri og politikere til ikke å formidle sine resultater (Lewis, 2020).

8.1 Epistemologiske og sosiale normer

Da vi snakket om hvordan testing bekrefter eller avkrefter hypoteser, snakket vi også om hva vitenskapsfolk *bør* gjøre: Dersom vi ønsker kunnskap om verden, bør vi følge bestemte normer og regler, som for eksempel å *utlede prediksjoner før vi tester*. Vi kan kalle dem **epistemologiske normer**, normer vi bør følge for at undersøkelsene faktisk skal føre til kunnskap om og forståelse av virkeligheten: presisjon og nøyaktighet, normer for å designe tester som unngår